

In de restauratie moet je kunnen schakelen

Kerkhofkapel Noordwijk

Burgy Bouwbedrijf restaureerde in opdracht van het Bisdom Rotterdam de kerkhofkapel van de Parochie Sint Maarten in Noordwijk. De rooms-katholieke begraafplaats werd in 1884 gesticht op de plek waar Sint Jeroen in 856 de marteldood zou hebben gevonden. De oorspronkelijke opdracht was het uitvoeren van onderhoud, maar dat pakte anders uit. Projectleider Frans van Senten en voorman Arjan Pret vertellen over een bijzonder onderdeel van het werk: de restauratie van de klokkentoren en de klokkenstoel.

TEKST Els Arends BEELD Arjen Veldt

1 **De klokkentoren wordt van het dak getakeld en voor restauratie naar de timmerfabriek van Burgy gebracht.**

2 **In de werkplaats wordt het torentje opnieuw opgebouwd uit de historische onderdelen die behouden konden worden en nieuwe onderdelen, die gekopieerd zijn naar bestaande onderdelen.**

3 **Leermeester Arjan Pret en leerling timmerman Koen van Paassen werken samen aan een houtverbinding voor het nieuwe platform voor de klokkenstoel in het torentje.**

Van Senten komt het vaker tegen. “Bij de opname van de werkzaamheden aan monumenten is vaak niet alles zichtbaar. Bij de kerkhofkapel, die stamt uit 1889, was de oorspronkelijke opdracht het uitvoeren van klein onderhoud. Maar toen we het dak deels hadden opengemaakt, ontdekten we fikse schade door houtrot en houtworm aan de muurplaat, de dakgoten, kilgoten, gordingen, sporen, noem maar op. Vier weken werk werd vier maanden. Dan komt het aan op snel schakelen, zowel met onze eigen timmerfabriek als met de onderaannemers.” Bij zijn eerste bezoek aan de begraafplaats viel het Pret op dat de klokkentoren scheef stond. “Dan weet je gelijk dat je verder moet gaan kijken. Door verschillende oorzaken was er vocht in de constructie getrokken. Bij verder onderzoek ontdekten we dat de hele kapvoet ‘op’ was. Het torentje stond scheef doordat het gewicht het aangetaste hout indrukte.”

De kern van restauratie-ethiek

Pret is ook leermeester. Hij had leerling timmerman Koen van Paassen onder zijn hoede tijdens deze interessante restauratie. “Het leren van het restauratievak begint bij de restauratie-ethiek: behouden gaat voor vernieuwen. Dat onderscheidt restauratie van renovatie. In de restauratie maak je je keuzes aan de hand van de restauratieladder. Je wilt zoveel mogelijk historisch materiaal behouden.”

Kerkdak in het klein

“De kap van de kerkhofkapel is net een kerkdak in het klein”, zegt Pret. “Je komt dezelfde dingen tegen. Ik betrek Koen bij het uitzoeken van het hout en vertel waar ik op let. We kijken naar houtverbindingen, aansluitingen en detaillering. Het is de bedoeling dat Koen kijkt krijgt op het timmerwerk en aandacht heeft voor het erfgoed. Dat hij voelt dat hij met geschiedenis bezig is. Je moet je inbeelden hoe het gemaakt is door de vaklieden van vroeger, hoe het in elkaar zit.”

2

Historische detaillering

De klokkentoren en de klokkenstoel zijn in hun geheel van het dak getakeld en voor restauratie naar de timmerfabriek van Burgy Bouwbedrijf in Leiden gebracht. Daar is het torentje helemaal gedemonteerd en werd zichtbaar hoe het precies gemaakt is. Het torentje verkeerde al lang in slechte staat, zoals te zien was aan verstevigingen uit de jaren '80. Deze zijn verwijderd en het torentje heeft zijn oorspronkelijke, slanke vorm met historische detaillering weer teruggekregen. Van het torentje konden het prieltje, het dak en de hekken behouden worden. De staanders zijn allemaal vervangen, evenals de koningsstijl waarop het kruis is bevestigd. Ook het platform waar de klokkenstoel op rust is vernieuwd. Met behulp van de vijfassige CNC-robot zijn deze niet meer te redden onderdelen gekopieerd. Vervolgens is het torentje weer in elkaar gezet met de nog te herstellen historische en nieuwe onderdelen. Schilder Anton van der Put zette het torentje en de klokkenstoel strak in de lak.

Nieuw fundament voor de klokkentoren

In de dakconstructie is een nieuw fundament voor het torentje gemaakt, dat steunt op de nokgordingen en de kilkepers. Eerst is het torentje teruggeplaatst en daarna de klokkenstoel. Van het klokkentorentje is een staander demontabel gemaakt voor de plaatsing, maar ook om er makkelijk bij te kunnen bij toekomstige werkzaamheden. In het leiwerk op het torentje heeft de firma P.H. Frauenfelder loden ventilatiekapjes aangebracht. Een goede ventilatie werkt het beste tegen houtrot. Er zitten wel roostertjes in om insecten en kleine vogeltjes buiten te houden. Het kruis boven op het torentje is ook origineel. Na een roestbehandeling en een schilderbeurt kon het weer teruggeplaatst worden. Klokkengieterij Royal Eijsbouts maakte een nieuwe klok voor het torentje. Deze heeft een magnetische aan-

3

4a

4b

4 De basis van het torentje voor en na de restauratie.

drijving gekregen als vervanging van een motortje met een snaar, die ieder jaar vervangen moet worden. Zo wordt een stukje nieuwe techniek toegepast in het monument om het functioneren en onderhoud makkelijker te maken.

5 De terugplaatsing van de klokkentoren en de klokkenstoel.

Vakmanschap doorgeven

Tot slot legt Pret uit wat de restauratievakman motiveert: “Elke vakman wil zijn vakmanschap laten zien en de passie voor zijn vak overbrengen op de nieuwe generatie. Daarom hebben we onze namen met de datum in de torennaald gefreesd. Voor toekomstige generaties vaklieden is dat leuk om te ontdekken.”

6 Herstelde pracht.

5

Vereniging Timmerwerk Restauratie

Het in 1932 opgerichte Burgy Bouwbedrijf uit Leiden is lid van de Vereniging Timmerwerk Restauratie (VTR). Deze vereniging behartigt de belangen van de aangesloten gecertificeerde timmerbedrijven. Ook bevordert het de kwaliteit van restauratietimmerwerk, onder andere door toetsingsinstrumenten te ontwikkelen. De leden werken volgens de normen van de Stichting Erkende Restauratiekwaliteit Monumentenzorg (ERM): de beoordelingsrichtlijn Onderhoud en Restauratie van Monumenten (BRL ERM 4000) en de uitvoeringsrichtlijn Historisch timmerwerk (geveltimmerwerk, afbouw-timmerwerk, trappen - URL 4001). Aan de hand van de restauratieladder en het principe ‘behouden gaat voor vernieuwen’ wordt de mate van ingrijpen bij ieder monument afgewogen. Daar zitten drie treden in: conserveren, restaureren en vernieuwen. De VTR-leden leveren gedegen advies en prachtig en kwalitatief hoogstaand timmerwerk. Een belangrijke opdracht ligt in het doorgeven van het timmer-vakmanschap aan volgende generaties. Daarom besteden VTR-leden veel aandacht aan het opleiden van nieuwe timmerlieden, vanaf de basisopleiding timmeren via de allround opleiding timmeren tot de opleiding specialist restauratietimmeren. Zo blijft ons erfgoed behouden voor de toekomst. Meer informatie: www.restauratietimmerwerk.nl.

6